

Denkend aan Limburg

Stappen naar integrale klimaatadaptatie

'Zo dichtbij, dan wordt het serieus'

Actieplan Code Oranje

Partners aan tafel



waterschap
limburg



'Zo dichtbij, dan wordt het serieus'

Thuis waren ook wat dakpannen kapot na de hevige hagelbui. "Maar ik had slechts een beetje wateroverlast", vertelt Jan Loonen. Vorig jaar juni ging de bezorgdheid van de wethouder meer uit naar de bedrijven in zijn gemeente Venray die serieuze schade hadden. "Het land stond blank en bij een logistiek bedrijf stroomde het water naar binnen." Dit was geen nationale ramp, vond de regering. Ondernemers konden voor hun inkomstenverlies daarom niet rekenen op steun. "We zijn nog een aantal keer naar staatssecretaris Van Dam geweest, maar zonder resultaat, helaas." Voor een aantal ondernemers was dit het zetje om te stoppen. Anderen vroegen uitstel van betaling aan, verhoogden hun rekening courant of maakten afspraken over hun aflossingsverplichtingen. "De sloten stonden overvol, waardoor het water terug het land op stroomde. Dat is geen bedrijfsrisico."

Na de overlast steeg de lokale bewustwording. Loonen: "Je hoort op tv wel over klimaatverandering, maar als het zo dichtbij komt, is het serieus. Toch: als er maatregelen nodig zijn, is het nog steeds: 'Waarom voor onze deur?' en 'Moet de rioolbelasting echt omhoog?'. We moeten luisteren naar de mensen. Zij willen betrokkenheid. Alleen zeggen 'Dit gaat gebeuren', dat kan niet meer. Vroeger had je een vergunning nodig, tegenwoordig moet het je gegund worden. Daarom hebben we als hoogwaterbescherming in het project Ooijen-Wansum niet gekozen voor een Berlijnse muur maar voor lage oevers en geulen voor overtollig water. Beter voor mens en natuur."

Verwachtingen



"Ik hoop een blik vooruit te kunnen werpen, los van dagelijkse problematieken. Ik vind het dan interessant om de situatie vanuit verschillende kanten te bekijken. In Horst aan de Maas hebben we al waterbuffers, nu moeten we verder onze rol bekijken. Niet alleen naar het buitengebied kijken, maar ook naar de kernen."

Kees van Rooij, Burgemeester Horst aan de Maas



"We staan voor een grote opgave. Ik hoop dat we zullen praten over oplossingsrichtingen. Er zijn al studies, nu moeten we tot een synthese komen. We kijken vaak naar afvoer tijdens piekmomenten, maar we hebben ook behoefte aan water in droge periodes. We moeten naar een robuuste oplossing voor de beekdalen."

Lars Koreman, Rentmeester Vereniging Natuurmonumenten'

Inhoud



10

'De aarde die draait wel door. Het gaat om wat jou raakt' Helga van Leur



4

Actieplan Code Oranje. Waterschap Limburg als regionale partner.



9

Aan tafel. Gesprekken over integrale regionale klimaatadaptatie.

Colofon

Dit magazine werd gemaakt door Magazine on the Spot in opdracht van Waterschap Limburg bij de partnerbijeenkomst over integrale klimaatadaptatie, 15 februari 2017.

Redactie/coördinatie: René Lamers

Vormgeving: Nanda Alderliefste

Fotografie: Edwin Weers

www.magazine-on-the-spot.nl

Opdrachtgever: Waterschap Limburg



'We moeten aan de slag'

"Het weer verandert continu, het klimaat verandert. Daarop moeten we samen oplossingen vinden. Daarbij zijn partners als gemeenten en de provincie cruciaal. Nog steeds voelt niet iedereen de urgentie. Ook staatssecretaris Van Dam niet. Hij vertelt enthousiast dat Nederland de tweede grootste exporteur van landbouwproducten is, maar toen de boeren hulp vroegen omdat hun land blank stond, hoorden we dat enthousiasme niet meer.

Was die regen toen niet in het buitengebied van Horst of Deurne gevallen maar in Amsterdam, of in Heerlen, hoe zou je het dan vinden? Ook gemeenten hebben het urgentiegevoel nog niet verinnerlijkt. In Meerssen stroomde het water bij de winkels en kelders naar binnen. Ramptoeristen reden met hun auto's water de kelders in. Hekken aan het begin van de straat hadden dat kunnen voorkomen.

Ook onze organisatie moet het urgentiegevoel nog meer verinnerlijken. Iedereen zegt: "We moeten aan de slag." Dat gebeurt dan op de vertrouwde manier. We hebben 1400 stuwen waarvan 300 automatisch zijn maar de rest wordt nog met de hand bediend. Dat doen we natuurlijk, maar we gaan ook nóg vaker de samenwerking opzoeken met de boer die ernaast woont. Ook hier hebben we een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Er moet veel gebeuren. We moeten verbindingen aangaan in de samenleving. Dat is nodig, maar het past ook in de tijd waarin mensen invloed willen hebben. We gaan van een parlementaire naar een participerende samenleving. Meedenken is meesturen, maar besluiten blijven door vertegenwoordigende overheden genomen worden.

Reden genoeg dus om een partnerbijeenkomst te organiseren waar we met alle relevante partijen op het gebied van water in Limburg bij elkaar komen. We nodigen ze uit tot samen denken, samen werken, samen plannen. We willen verbindingen maken met partners die ervan bewust worden wat er gebeurt als een bak water bij jou neerkomt. Naast mij staan zes bestuursleden van het Waterschap Limburg te trappelen om in contact te treden en onze maatschappelijke opdracht samen op te pakken."

Patrick van der Broeck
Dijkgraaf Waterschap Limburg

Voorbij het waterschap

Klimaat- verandering raakt iedereen

We gaan even terug naar eind mei 2016.

Woensdags kwam het al met bakken uit de lucht, maar de hoeveelheid regen die donderdag 1 juni 2016 naar beneden kwam, ontregelde het zuiden van Nederland volledig. Dat kunnen we steeds vaker verwachten: nu al zijn er twee keer zoveel extreme regenbuien als vroeger. De huidige aanpak voldoet niet meer, structurele oplossingen zijn nodig, en wel vanuit alle mogelijke partijen.

Diezelfde juni besloot het toenmalige dagelijks bestuur van het waterschap tot een actieplan. Dat werd het rapport Code Oranje. Dat concludeerde dat het waterschap destijds alles heeft gedaan wat het kon doen, maar dat er in de toekomst meer nodig is. Niet alleen fysieke maatregelen (buffers, retentiegebieden, pompen) en betere communicatie met de omgeving en partners, maar ook acties in samenwerking met regionale partners. Het manifesteert zich daarom als partner in de omgeving, bewust van zijn maatschappelijke opgave. Geheel conform de benadering van het Bestuurlijk Platform Ruimtelijke Adaptatie (BPRA). Dit BPRA is door de Unie van Waterschappen opgericht in het kader van het Nationale Deltaprogramma. Ambitie is om met landsdeel Zuid koploper te worden bij het BPRA; zie kader.

Waterschap Limburg wil een integrale aanpak voor wateroverlast, droogte en waterkwaliteit. Die aanpak moet bijdragen aan een sterke economie, leefbaarheid en natuurontwikkeling. Het wil daarom een klimaatagenda opstellen met de provincie Limburg, de gemeenten, de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Waterleiding Maatschappij Limburg (WML) en natuur- en milieuorganisaties.

Het waterschap volgt drie sporen.

1. Ruimte voor water

Langs 350 kilometer aan natuurbeken komen extra stroomgeulen voor hoogwater, maar waar extensieve landbouw mogelijk blijft. Ter compensatie komt langs 1700 kilometer beken en watergangen ruimte voor economische en stedelijke functies. Het peilbeheer wordt afgestemd op het landgebruik. Voor 4000 kilometer sloot langs particulier bezit en in steden zullen



Samenhangend actiepakket

Vanuit de Deltacommissie is het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) ontwikkeld voor maatregelen voor een klimaatbestendiger delta. Op Prinsjesdag zegde het Rijk hiervoor extra inzet toe. Regio Zuid wil hierin een koplopersrol. Dat houdt in: de samenwerkende partijen zijn voorbereid op de gevolgen van de klimaatveranderingen en moeten daarvoor een samenhangend pakket aan maatregelen hebben. Dat moet maart 2017 klaar zijn en bestaat uit meer dan de plannen van de afzonderlijke partijen. Iedereen draagt hieraan bij, in mensen en middelen. Het deelprogramma voor Zuid coördineert vergelijkbare activiteiten, zorgt voor kennisdeling en gezamenlijk naar buiten treden. Per actie zal te zien zijn wat ze concreet inhoudt en kost. Een gecombineerde inzet van overheden is nodig en bedrijven en particulieren moeten gestimuleerd worden op eigen terrein ook tot actie over te gaan.

gesprekken volgen voor maatregelen die voorbereiden op klimaatveranderingen.

De laagste en natste plekken worden retentiegebied, zo'n 400 hectare. Boeren krijgen compensatie en kunnen met enkele beperkingen de grond blijven gebruiken. Het rijk betaalt deze nieuwe 'goudgroene natuur'. De besparing op grondaankopen kunnen provincie en waterschap besteden om aan het gebied voor waterretentie verder uit te breiden.

2. Beheer en middelen

Een beter peilbeheer, extra maaien op kwetsbare delen, extra pompen en onderhoud aan beken, kunstwerken en meetapparatuur; allemaal middelen en maatregelen die ingezet kunnen worden. Maaien is echter niet overal een afdoende oplossing en ongunstig voor de natuur. Het waterschap zal nog nauwkeuriger risicoanalyses maken en stresstests uitvoeren. En iedereen heeft dadelijk via een app inzicht in het watersysteem. Zo kun je stuw-

en maaibeheer zien. Hiervoor wordt meer en vaker gemeten en komen de gegevens op een centraal punt.

3. Allianties

Waterschap Limburg wil met partners actief schade en overlast door extreme neerslag, droogte of hitte voorkomen. Dat zijn de provincie, gemeenten, ondernemers en belangenorganisaties. Thema's: bewustwording van klimaatverandering; verharde bestrating; overstorten; watertoets bij ruimtelijke ingrepen; 'waterproof' landbouw. Voor oorzaken van overlast die in België of Duitsland liggen, wil het waterschap met buitenlandse waterbeheerders in gesprek en zo nodig internationale waterverdragen aangaan of verdragen herzien.

Klankbord

Waterschap Limburg wil vanuit samenwerkingsovereenkomsten en regionale waterakkoorden tot actualisatie van het Nieuw Limburgs Peil (NLP2) komen. Een klankbordgroep bestaande uit de partners

zorgt voor uitvoering van acties. Een netwerktabel biedt overzicht van elkaars verantwoordelijkheden en activiteiten en is gekoppeld aan werkprocessen.

Watercoaches (medewerkers en vrijwilligers) brengen waterbeheer dichterbij mensen. In 'beekcommunities' bespreken belanghebbenden - net als in wijkverenigingen - ontwikkelingen in hun gebied en helpen waar mogelijk een handje.

Dit voorjaar zal de omvang van de investering duidelijk worden. Voor beekherstel is voor de komende tien jaar al zo'n 30 miljoen euro gereserveerd. De aanleg van goudgroene natuur kost circa 20 miljoen. Voor zowel waterschap als gemeenten is financiering nodig voor meerkosten van retentie en waterconserving, robuustheid van het systeem en beter beheer en onderhoud. Een brede coalitie zal de investeringen moeten dragen, naast het Rijk.



Aan tafel

Betrekken, verdiepen, samenwerken

Zo'n zestig vertegenwoordigers van overheden, ondernemers en natuur- en onderzoeksorganisaties zitten rond acht tafels. Om elkaars drijfveren en ideeën te leren kennen en zo tot de eerste stappen richting een gezamenlijke aanpak te komen. Wat bespraken zij?

TAFEL 8

Flexibiliteit in klimaatadaptatie

Stef Strous (burgemeester Maasgouw): "Mensen zien niet alleen de overlast, maar ook de benefits, zoals nieuwe recreatiegebieden."

Guus Pelzer (directeur Waterschapsbedrijf Limburg): "Probleem is dat als je nu investeert je over vijf jaar alweer andere keuzen maakt. Er moet daarom flexibiliteit zitten in je plannen. Zo hebben wij gekozen voor installaties die makkelijker inspelen op veranderingen."

Leon Geilen (wethouder Sittard-Geleen): "In de steden is klimaatverandering nog te weinig ingepast. We moeten voor droge perioden de hittegevoelige plekken in beeld krijgen. Ook daarvoor zijn maatregelen nodig: hoe kunnen we water waarvan eerst teveel was, gebruiken voor droge periodes?"



Naam: Katja Portegies

Functie: Marktsectorleider Arcadis

Inbreng: "Ik ben op zoek naar wat partijen bindt. Veel partijen denken zelfstandig. Hier merk ik bij hen veel behoefte aan sturing om tot iets gezamenlijks te komen."

Inzicht: "Mij valt de vanzelfsprekendheid op waarmee wij aan dijkprogramma's werken, terwijl diverse partijen nog niet plannen maken voor hóc ze dat dan gaan doen. Dat is belangrijk voor een integrale aanpak."

TAFEL 1

Opschalen van een complex vraagstuk

Tanja Klip (dijkgraaf Vallei en Veluwe): "Als overheid moet je een visie hebben wat je wilt doen. Vervolgens kun je aan burgers hun eigen verantwoordelijkheid in het nemen van eigen maatregelen benadrukken."

Peter Pustjens (wethouder Echt-Susteren): "We kunnen echter als gemeente wel van alles bedenken, maar deze problematiek is te groot."

Kees van Rooij (burgemeester Horst aan de Maas): "Waar zit voor jou dan de oplossing?"

Pustjens: "Weet ik niet. Er komen problemen op ons af die we niet via de huidige structuren kunnen oplossen. Als gemeente moeten we af durven te geven aan het waterschap."

Henk Mensink (secretaris-directeur Waterschap Limburg): "En als waterschap moeten we durven afgeven aan bewoners."

Van Rooij: "Ik zie burgers in één straat zich bundelen. De kunst is deze voorbeelden podium te geven. Als een straat onder water staat, zijn mensen boos maar ze willen óók helpen om herhaling te voorkomen."



Naam: Eric Diepstraten
Functie: Directeur Netwerkmanagement Rijkswaterstaat
Inbreng: "Het voorbeeld van de samenwerking rond de stuw bij Grave die ontregeld raakte. Daarnaast wil ik praten over de waterakkoorden: hoe ga je om met piekbuien? Dan zit je met overtollig water, maar er is afgesproken dat we dat niet in de kanalen mogen storten."
Inzicht: "Hoe nemen we burgers mee? Laat je alleen zien hoe het wordt of óók de nadelige gevolgen die daaraan kunnen zitten? Je moet ook een calamiteit durven communiceren."

TAFEL 7

Betrokkenheid van burgers

John Schouren (directeur Schouren Metaal): "We moeten burgers de kans en de ruimte geven mee te denken over de oplossingen voor de gevolgen van klimaatverandering. Datzelfde geldt voor ondernemers."
Helga van Leur (meteoroloog): "Je moet buiten de lijntjes durven kleuren, meer mensen erbij betrekken. Dan kun je meters maken."
Marnix Maris (provinciehoofd Staatsbosbeheer Limburg): "Het gaat mensen om veiligheid. Als we kunnen bijdragen aan het dempen van extremen, dan kom je tegemoet aan die wens om veiligheid."
Hans Oosters (dijkgraaf Schieland en Krimpenerwaard, voorzitter Unie van Waterschappen): "Als individueel persoon heb je dit niet in je macht."
Mathieu Gremmen (dijkgraaf Rivierenland): "Belangrijk is te vertellen dat we niet alle risico's kunnen voorkomen: 'We kunnen niet uitgaan van een honderd procent oplossing, maar wel van wat we met de huidige technieken kunnen doen.'
Oosters: "Gaat het dan fout, dan ziet de overheid het niet als ramp. Dan wijzen verzekeraars op de kleine lettertjes. En het maatschap zegt dat het bedrijfsrisico is."
Van Leur: "Je kunt als ondernemer preventief wel maatregelen nemen waardoor het water bij een stortbui kan wegstromen."
Oosters: "Maar wat vind je acceptabel hoe vaak je bedrijf onder water staat? Eens in de hoeveel jaar?"
Gremmen: "Partijen moeten naar de overeenkomsten kijken, die zijn groter dan de verschillen. Bedenk: hoe kun je elkaar helpen? Ook als het om een industriegebied gaat. Als daar een weg moet komen, hoe kun je hem dan meteen klimaatbestendig maken?"
Van Leur: "Klimaatbestendig is vooral een groene stad."

TAFEL 4

Een moeilijke boodschap verkopen

Ralf Krewinkel (burgemeester Heerlen): "Je zag bij de bijeenkomsten over azc's, dat de succesvolle kleinschalig waren. Dat waren tafelsessies."
Rein Dupont (DB-lid Waterschap Limburg): "Wij hadden eens thematafels waar mensen individuele vragen konden stellen."
Krewinkel: "De vorm van een bijeenkomst is heel belangrijk."
Dupont: "We hebben ook kennissessies gehad waarin mensen konden meedenken, maar sommige wilden gewoon oplossingen."
Sebastian Sanders (directeur Leolux): "Volgens Simon Sinek, bekend van de Gouden Cirkel, moet je eerst het 'wat' vertellen, daarna het 'hoe' en 'waarom'.
Krewinkel: "Het is alleen een welhaast onmogelijke opdracht het verhaal te vertellen."
Jelle Roorda (programmadirecteur Waterschap Limburg): "Het gaat niet alleen om het zaaltje waar je vertelt, maar ook om medewerkers die je ambassadeur kunnen zijn. Legt die uit wat hij doet en wanneer hij klaar is, dan waarderen mensen dat. Zo niet, dan sta je meteen 3-0 achter."



Naam: Lambert Verheijen
Functie: dijkgraaf waterschap Aa en Maas
Inbreng: "Aan tafel zitten veel gemeentebestuurders. Die vinden het lastig om de gevaren van effecten van klimaatverandering en de maatregelen daartegen uit te leggen. Maar ik zie wel commitment bij alle partijen."
Inzicht: "Gemeentebestuurders kijken vooral naar klimaatverandering vanuit het oogpunt wanneer iets in de straat gebeurt of er vragen komen over maatregelen waarop burgers niet zitten te wachten. Zo zei een ondernemersvereniging dat zij geen problemen ervaart van klimaatverandering, maar het raakt op een dag ook hen."



Naam: Anya Niewierra
Functie: directeur VVW Zuid-Limburg
Inbreng: "Er wordt veel naar het gevaar aspect gekeken. Maar dat raakt minder mensen. En zij hebben een achterstand in begrip. Recreëren doen ze echter vaak. Maak mensen daar bewust van water."
Inzicht: "Ik had de integraliteit niet zo in de gaten: drinken, wassen, schoonmaken, sproeien, afvoeren; ze hebben allemaal met elkaar te maken. De VVW Zuid-Limburg werkt met 900 bedrijven - vooral MKB. We mogen naar hen meer het belang van een waterschap communiceren."

Integrale klimaatadaptatie van vier kanten

Een Deltacommissaris, een meteoroloog, een wethouder en een hoogleraar. Zij belichten elk vanuit hun achtergrond de theorie en praktijk van inspelen op klimaatverandering.

Jan Loonen | wethouder Venray

'Moeilijk verhaal, maar vertel het tijdig'

Een gemeentebestuurder heeft een heel ander verhaal te vertellen aan de burgers dan een minister of een gedeputeerde. Die staat dichterbij de mensen, 'met de poten in de modder', en heeft met andere vragen te maken.

Jan Loonen weet dat. Zijn gemeente Venray had in 1993 en 1995 wateroverlast. Loonen leerde vanuit de burger te denken. "Ik hanteer drie principes. Eén: als ik het niet begrijp of niet kan uitleggen, dan werk ik er niet aan mee. Twee: je moet het communiceren. Drie: gebruik gezond boerenverstand."

Het verhaal waarmee Loonen de boer op moet, is niet makkelijk: er komt een keer dat het water je bedrijf instroomt. "Een moeilijk verhaal, maar als je het vroegtijdig vertelt, kun je mensen nog overtuigen."

In Venray betrekken ze bewoners bij de nodige hoogwatermaatregelen. De eerste oplossing, hoge nooddijken, was niet aantrekkelijk en stuwde het water verderop de Maas op. De gemeente ging in gesprek met belanghebbenden: boeren, bewoners, andere ondernemers. Vanuit deze integrale aanpak ontstond ruimte voor water, natuur en recreatie: project Ooijen-Wanssum. Van Loonen: "We hebben niet alleen voor de eigen regio een oplossing, maar ook voor andere; die hebben nu minder waterdruk."

Stefan Kuks | dijkgraaf Waterschap Vechtstromen

Weten, willen, werken

Hoe bouw je een goed Deltaplan voor jouw regio? Kapstok die hierbij gaat helpen: weten, willen, werken. Zo tipt Stefan Kuks, dijkgraaf én hoogleraar Innovatie & Water aan de Universiteit Twente.

"Weten houdt bijvoorbeeld in: ga je kosten van een regenbui ook aan regio's doorberekenen die geen wateroverlast hadden? Onder 'willen' valt de vraag: wil je de mogelijke toekomstige knelpunten delen en waar ga je overlast voorkomen en waar niet? Ga je ook communiceren dat daar een kans op overstroming is?"

"Onder 'werken' vallen de maatregelen. Die kunnen schade geven aan een natuurgebied, maar ook het activeren van de samenleving om zelf wat te doen ter preventie en het inpassen van maatregelen in bebouwd gebied. Dus meer groen en blauw in de stad."

"Regio Zuid kán de koploper worden in de klimaatadaptatie. Er zijn echter méér regio's voortvarend bezig. Noord-Holland bijvoorbeeld heeft een 3D-model waarmee je heel precies mogelijke effecten kunt zien."



Helga van Leur



Jan Loonen



Stefan Kuks



Wim Kuijken

Wim Kuijken | Deltacommissaris

'Regionale samenwerking wordt cruciaal'

Sinds de Deltawet in 2010 van kracht ging, verschijnt jaarlijks een Deltaprogramma, met een Deltafonds à 1 miljard euro per jaar. Deltacommissaris is Wim Kuijken. "Zo'n jaarlijks Deltaprogramma is ambitieus, want de omstandigheden veranderen."

De Deltacommissie werkt aan drie thema's:

1. Veiligheid: een nieuwe wet bepaalt nieuwe normen die de komende dertig jaar worden geïmplementeerd. Kosten: 25 miljard euro.
2. Waterbeschikbaarheid: de strategie is water vast te houden voor droge perioden. "Belangrijk is voorspelbaarheid: wanneer is water nodig?", legt Kuijken uit. Dit moet regionaal worden ingevuld.
3. Ruimtelijke adaptatie: maatregelen tegen wateroverlast en droogte. Kuijken: "Dit speelde in 2010 nog niet zo, nu wel. Het gaat over riolering, afkoppelen, groen, enzovoorts." Nederland moet robuust worden met minimale schade als doel. Hierbij worden vier scenario's voor ogen gehouden. "Wordt een situatie erger, dan kunnen we zo omschakelen."

Cruciaal voor invulling van klimaatadaptatie is volgens Kuijken het besef van verantwoordelijkheid in de regio. "Het zijn nationale doelen maar met regionale inbreng. Hoe beter je je organiseert, hoe beter je presteert en hoe meer kans je maakt op middelen." Als voorbeeld noemt Kuijken de samenwerking na de wateroverlast van 2016: "Binnen drie weken hadden we een plan, doordat we in zeven jaar onderling vertrouwen opgebouwd. De burger verwacht dat de overheid zo werkt."

Helga van Leur | Meteoroloog

'Verdiep je in het brein van de burger'

"Ik maak me totaal geen zorgen om de Aarde; die draait wel door. Het gaat om wat jÓu raakt. Ons brein is op de korte termijn gericht. Daarom is het goed om lange-termijnzaken aan de overheid over te laten. Je kunt invloed hebben op het lokale klimaat met de inrichting van het landschap. De boer is echter op de korte termijn gericht. Ben je op de lange termijn gericht, haal je meer uit de grond."

"Je zult in elke wijk, elke straat de impact van klimaatverandering moeten uitleggen. Dan willen mensen er ook wat aan doen. Verdiep je in het brein van de burger. Laat alle input maar komen. Dan weet je ook waar de weerstand zit."

"De cijfers zijn duidelijk: het Nederlandse klimaat wordt warmer, natter en extremer. De mondiale temperatuurstijging mag je voor Nederland met anderhalf vermenigvuldigen. Meer water betekent: ziektes, elektriciteitsuitval, algenvorming enzovoorts. Het is in een eeuw twintig procent natter geworden in Nederland. De zomers tellen twee keer zoveel extreme hoosbuien. Een straat onder water lijkt leuk, maar het stinkt en irriteert."

"De Klimateffectatlas stimuleert bewustwording: hier zie je tot op straatniveau de gevolgen van water, hitte en droogte. Je kunt dan ook de situatie bij je buurman bekijken. Help elkaar. Darwin zei: 'Niet de sterkste overleeft maar wie zich het beste kan aanpassen. Adaptatie. Dat betekent: kwetsbaarheid verminderen en profiteren van de kansen van klimaatverandering in plaats van ertegen te vechten.'"

Dit ga ik morgen doen

Niet vaak komen zoveel besluitvormers van overheden en organisaties op het gebied van water in Limburg bij elkaar. Dat contact móet nieuwe ideeën en acties opleveren. Vier deelnemers vertellen wat zij met de opgedane inzichten gaan doen.



"We hebben al regelmatig overleg met het waterschap. Ik ben van mening dat je altijd samen tot een oplossing moet komen. Zoek het niet in tegenstellingen maar in oplossingen. We hebben immers vaak dezelfde belangen. Bij een ongeluk op de A73 kunnen we óók samen snel een omleiding regelen, waarom zou dat niet bij bijvoorbeeld een probleem aan een stuw kunnen?"
Hai Berden - Eigenaar Seacon Logistics



"Met het waterschap en de provincie zijn we al volop bezig. We hebben net onze reactie op het rapport Code Oranje van het waterschap over klimaatadaptatie aangeboden. Ik denk dat we betrokkenheid kunnen vergroten door mensen meer te laten zien wat er gebeurt en zeggen dat we het gaan oplossen, maar óók dat dat natuurlijk nooit allemaal meteen kan."
Jan Veltmans - Portefeuillehouder Limburgse Land- en Tuinbouwbond



"Bewustwording van de gevolgen van klimaatverandering stond bij ons niet op de agenda, maar dat moet wel. We hebben tot nu toe nooit overlast meegemaakt, mede omdat we op zandgrond zitten, maar het aantal hoosbuien neemt toe. Ik hoorde dat de overheid in de planning van nieuwe bedrijventerreinen in Venlo al rekening houdt met waterbassins. Goed!"
Peter Thissen - Voorzitter Ondernemend Venlo



"Ik ga me meer verdiepen in bevestigingen van medebestuurders, om daarop concrete maatregelen voor klimaatadaptatie te kunnen inrichten. We moeten minder van ons eigen plan uitgaan. Interesse hoeft niet alleen interpersoonlijk te zijn, dat kan ook zakelijk. En dan écht geïnteresseerd, niet als kunstje."
Gerhard van den Top - Dijkgraaf Amstel, Gooi en Vechtstreek

Daan Prevoo en Stefan Kuks over klimaatverandering.
[Klik op het plaatje om de video te bekijken.](#)

